Hanna Liski-Wallentowitz,
neuvotteleva virkamies
Työ- ja elinkeinoministeriö
5.11.2024

Sisällys

Tarkastuskertomus 16/2023 ”Vaikeasti työllistyvien työvoimapalvelut – Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin, TYP-toiminnan ja SIB-mallin toimivuus” (VTV:n vuosikertomus eduskunnalle 2024, K 20/2024 vp) 2

Työ- ja elinkeinoministeriön arvio tarkastuskertomuksesta ja siinä esitetyistä suosituksista 3

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli 3

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP) 5

Tulosperustaiset toimintamallit vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämisessä (Työ- ja KotoSIB) 7

Toimenpiteet, joita tarkastuskertomuksen valmistumisen jälkeen on mahdollisesti tehty vaikeasti työllistyvien työvoimapalveluihin sekä arvio näiden toimenpiteiden vaikutuksista. 8

TE-palveluiden järjestämisvastuun siirto kunnille vuoden 2025 alusta: Mitä vaikutuksia siirrolla on vaikeasti työllistyvien työvoimapalveluihin ja miten yhteistyö ja palveluiden toimivuus eri osapuolten kesken on varmistettu. 9

Tarkastuskertomus 16/2023 ”Vaikeasti työllistyvien työvoimapalvelut – Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin, TYP-toiminnan ja SIB-mallin toimivuus” (VTV:n vuosikertomus eduskunnalle 2024, K 20/2024 vp)

Valtiontalouden tarkastusviraston (VTV) työ- ja elinkeinoministeriöön kohdistuneen tarkastuksen tavoitteena oli arvioida aktiivisten työvoimapoliittisten palveluiden, pohjoismaisen työvoimapalvelumallin, työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) ja tulosperusteisten toimintamallien tarkoituksenmukaisuutta vaikeasti työllistyvien työllistymisedellytysten edistämisessä.

VTV antoi työ- ja elinkeinoministeriölle kolme suositusta ja yhden suosituksen työ- ja elinkeinoministeriölle ja sosiaali- ja terveysministeriölle:

Työ- ja elinkeinoministeriön

1. tulisi edistää lainsäädännöllä ja mahdollisilla ohjeistuksilla TE-palvelujen henkilöstöresurssien kohdentumista nykyistä enemmän asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti. (*Suositus 1 kohdentuu tarkastuskohteisiin pohjoismainen työvoimapalvelumalli ja TYP-toiminta.*)

2. tulisi yksinkertaistaa määrällistä työnhakuvelvollisuutta koskevaa lainsäädäntöä ja ohjeistuksia, jotta velvoitteen asettaminen olisi asiantuntijoille yksiselitteistä. (*Suositus 2 kohdentuu pohjoismaiseen työvoimapalvelumalliin.*)

3. tulisi tulevissa SIB-hankkeissa mahdollisuuksien mukaan huomioida myös hankkeiden vaikutukset vaikeasti työllistyvien työ- ja toimintakykyyn. (*Suositus 3 kohdentuu SIB-malliin.)*

Työ- ja elinkeinoministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön

4. tulisi yhteistyössä huolehtia siitä, että vaikeasti työllistyvät ohjataan tarvitsemiinsa sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja työvoimapalveluihin. *(Suositus 4 kohdentuu TYP-toimintamalliin sekä osin pohjoismaiseen työvoimapalvelumalliin.)*

Tarkastusajankohtana 2.11.2022 - 23.11.2023 TYP-toimintamalliin kohdistui rakenteellisia uudistuksia sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa. Lisäksi maaliskuussa 2021 käynnistyneet työllisyyden kuntakokeilut aiheuttivat muutoksia TYP-verkostojen asiakasmääriin.

Työ- ja elinkeinoministeriön arvio tarkastuskertomuksesta ja siinä esitetyistä suosituksista

Työ- ja elinkeinoministeriö totesi jo lausunnossaan tarkastusraporttiluonnoksesta, että kokonaisuudessaan tarkastusraportti on laadukas ja tarjoaa paljon tietoa ministeriön valmistelu- ja suunnittelutyöhön. Ministeriön näkemyksen mukaan tarkastuksen huomiot ja annetut suositukset ovat sellaisia, joita myös uusi työvoimaviranomainen voi hyödyntää suunnitellessaan työvoimapalvelujen toimeenpanoa ja tarjontaa 1.1.2025 alkaen.

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli

Tarkastushavaintona tuodaan esille, että palvelut eivät ole toteutuneet täysin suunnitelmien mukaan. Esimerkiksi työnhakijoiden haastatteluja järjestettiin noin puolet vähemmän kuin malli olisi edellyttänyt. Haastattelut ja keskustelut myös viivästyivät tavoiteaikataulusta, ja niihin oli käytettävissä niukasti aikaa. Havaintojen mukaan vuonna 2022 uudistettu työllisyyspalveluiden asiakaspalveluprosessi on kaavamainen ja johtaa omatoimisten työnhakijoiden ylipalveluun ja vaikeasti työllistyvien alipalveluun. Aiempaa monimutkaisemmat asiakasprosessit ovat lisänneet merkittävästi hallinnollisen työn osuutta asiantuntijoiden työajasta, mikä vie resursseja yksilölliseltä työnhaun tuelta.

Työ- ja elinkeinoministeriö yhtyy tarkastuksessa tehtyihin havaintoihin asiakaspalvelumallin edellyttämää tasoa alhaisemmasta toimeenpanosta. Ministeriö on tehnyt säännöllistä tilastoseurantaa uuden asiakaspalvelumallin toimeenpanosta, ja on tehnyt VTV:n huomioita vastaavat havainnot omissa seurannoissaan sekä vuonna 2023 laatimassaan asiakaspalvelumallin toimeenpanoa ja toimivuutta käsittelevässä selvityksessään.

Osana pääministeri Orpon hallitusohjelman toimeenpanoa työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteilla työvoimapalveluiden kehittämistä koskeva hallituksen esitys (ns. TYKE-HE), jonka puitteissa uudistetaan mm. työnhakijoiden asiakaspalvelumallia. Työnhakijoiden palveluprosessi rakentuisi jatkossa asiakkaiden palvelutarpeen mukaan nykyisen kaavamaisen palveluprosessin sijaan. Uudistuksessa palvelumalliin sisällyttäisiin enemmän virkailijoiden harkintavaltaa määritellä palveluprosessi kullekin asiakkaalle. Tavoitteena on, että asiakastapaamisia voitaisiin järjestää nykyistä enemmän asiakkaiden palvelutarpeen mukaisesti, mikä mahdollistaa matalan palvelutarpeen asiakkaiden alhaisemman tapaamistiheyden ja siten säästyneen palveluresurssin kohdentamisen niiden asiakkaiden palveluun, jotka tarvitsevat työllistymiseensä enemmän tukea. Muutos vastaisi suoraan VTV:n antamaa suositusta 1 resurssien paremmasta kohdentamisesta asiakkaiden palvelutarpeen mukaan.

VTV:n tarkastuksessa havaittiin myös, että työnhakuvelvollisuuden kattavuus on jäänyt selvästi suppeammaksi kuin valmisteluvaiheessa arvioitiin, ja että asiantuntijat kokevat

työnhakuvelvoitteen asettamisen monimutkaiseksi ja ohjeistukset monitulkintaisiksi. Lisäksi työnhakuvelvollisuuden asettamisessa sovellettavien vaihtelevien kriteerien vuoksi työnhakijat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa.

Uuden asiakaspalvelumallin toimeenpanoa koskevaa ministeriön selvitystä varten henkilöasiakkaille tehdyn kyselyn perusteella 70 % vastaajista piti heille asetetun työnhakuvelvollisuuden tasoa melko tai erittäin selkeänä. Ministeriö toteaakin, että tuloksen perusteella TE-henkilöstö on kyennyt asettamaan työnhakuvelvollisuuden valtaosalle asiakkaista ymmärrettävästi.

Ministeriö asetti myös keväällä 2023 selvityshenkilön arvioimaan asiakaspalvelumallin mahdollisia säädösmuutostarpeita. Selvitystyö valmistui syksyllä 2023. Selvityshenkilö esitti huomiota lainsäädännön selkeyttämiseksi, mutta samalla hän kiinnitti huomiota siihen, etteivät monimutkaisuuteen tai vaikeaselkoisuuteen liittyvät haasteet välttämättä aina edellytä tai edes ole kokonaan ratkaistavissa lainsäädännön keinoin, vaan ne voivat edellyttää erilaisten soveltamisohjeiden ja neuvontamateriaalin kehittämistä.

Työvoimapalveluiden kehittämistä koskevassa hallituksen esityksessä työnhakuvelvollisuuden asettamiseen liittyvää lainsäädäntöä ollaan selkeyttämässä siten, että osasta nykysäädösten mukaisista poikkeussäädöksistä luovuttaisiin. Valmisteilla olevalla hallituksen esityksellä vastattaisiin siten VTV:n suositukseen työnhakuvelvollisuutta koskevan lainsäädännön yksinkertaistamisesta.

Yhtenä VTV:n tarkastuksen johtopäätöksenä on, että TE-palvelujen henkilöstöresurssit ovat riittämättömät asiakaspalvelumallin täyden toimeenpanon kannalta, mikä on johtanut mallin ennakoitua alhaisempaan toimeenpanoon. Myös työ- ja elinkeinoministeriö on saanut TE-palvelujen henkilöstöltä vastaavaa palautetta, mm. uuden asiakaspalvelumallin toimeenpanoa koskevan selvityksen laatimisen yhteydessä.

VTV:n analyysi henkilöstön riittävyyden osalta perustui tarkastuksen yhteydessä TE-henkilöstölle tehtyihin haastatteluihin ja kyselyihin. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo kuitenkin, että henkilöstöresurssien riittävyyttä olisi tullut tarkastuksessa käsitellä monipuolisempien aineistojen pohjalta kuin tarkastuksessa on tehty.

Työ- ja elinkeinoministeriö on alkukesällä 2024 toteuttanut tutkimuksen TE-henkilöasiakaspalvelussa työskentelevien virkailijoiden työajan kohdentumisesta. Saatu aineisto kattaa noin 300:n TE-virkailijan otannan, josta muodostuu yhteensä lähes 3000 työpäivän tilastollinen aineisto. Tutkimusraportti valmistuu suunnitelmien mukaan loppuvuodesta 2024. Tutkimustuloksia tullaan hyödyntämään mm. asiakaspalveluhenkilöstön riittävyyden arvioinnissa sekä hallituksen esitysten vaikutusarviolaskelmissa.

Työllistymistä edistävä monialainen yhteispalvelu (TYP)

Tarkastuksessa arvioitiin, onko TYP-toimintamallilla onnistuttu suunnittelemaan asiakkaiden palvelut työllistymisen kannalta tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi.

Tarkastusraportin mukaan TYP-toiminta edistää pitkäaikaistyöttömien ohjautumista palvelutarpeen mukaisille palveluille. TYP-asiakkuudet ovat kuitenkin keskimäärin huomattavan pitkiä. Vuonna 2022 päättyneistä TYP-asiakkuuksista lähes puolet oli kestänyt yli kolme vuotta. Osa asiakkaista on tarkastusraportin mukaan tosiasiallisesti työkyvyttömiä. TYP-asiakkailla on paljon tarvetta terveyspalveluille, ja niiden pitkät jonot viivästyttävät asiakasprosesseja.

TYP-toiminnan toimeenpanossa ja resursoinnissa on alueellista vaihtelua. Lain tavoite taata pitkäaikaistyöttömien yhdenmukainen pääsy tarvitsemiinsa palveluihin ei toteudu koko maassa. TYP-toiminnan ohjaus ja seuranta on ollut vähäistä. TYP-asiakkaista on heikosti saatavilla luotettavaa seurantatietoa. Toimijoiden käyttämää TYPPI-asiakasrekisteriä ei ole juuri kehitetty sen käyttöönoton jälkeen, eikä se enää täysin tue TYP-mallin toimeenpanoa. Tämä on osaltaan johtanut vaihteleviin kirjauskäytäntöihin ja tietojen luotettavuuden heikentymiseen.

Tarkastuksessa tuodaan esille, että TYP-toiminnalla on kuitenkin onnistuttu edistämään pitkäaikaistyöttömien ohjautumista palvelutarpeen mukaisiin palveluihin, ja toimeenpanijat pitävät toimintamallia lähtökohtaisesti hyvänä. Pitkäaikaistyöttömien yhdenmukainen pääsy tarvitsemiinsa palveluihin ei kuitenkaan toteudu koko maassa. TYP-malli koetaan myös tehokkaaksi tavaksi edistää vaikeasti työllistyvien työllistymisen edellytyksiä.

Työ- ja elinkeinoministeriö yhtyy tehtyihin havaintoihin. Työvoimapolitiikan jatkuvan muutoksen vuoksi TYP-toiminnan ohjaus, kehittäminen, tavoitteiden asetanta ja seuranta on ollut vähäistä. TYP toimintamallin toimeenpanossa on kuitenkin tärkeää tunnistaa, että sote-palveluiden tai kuntoutuspalveluiden tarve ei välttämättä edellytä ohjaamista TYP-toimintamallin piiriin (tai jatkossa monialaisen tuen yhteistoimintamalliin ohjaamista). TE-palvelut (ja jatkossa työvoimaviranomainen) voi tehdä yhteistyötä kahdenvälisesti esim. konsultoimalla tai muulla sovitulla tavalla. Alueellinen vaihtelu toimeenpanossa voi osin olla myös tarkoituksenmukaista, koska alueiden työllisyystilanne ja palvelutarjonta poikkeavat toisistaan.

Pitkät asiakkuudet johtuvat tarkastusraportin mukaan osittain siitä, että osa asiakkaista on tosiasiallisesti työkyvyttömiä. He ovat työvoimapalveluiden piirissä työttömyysetuuksien saantiehtojen vuoksi, koska eivät ole oikeutettuja työkyvyttömyyseläkkeeseen. Kuitenkin rekisteritietojen perusteella TYP-asiakkuuden päättyessä hieman yli viidenneksellä asiakkaista eläke on pääasiallinen toimeentulon lähde, mikä viittaa siihen, että TYP-asiakkuus voi jossain määrin edesauttaa henkilön siirtymistä hänelle sopivan syyperusteisen

etuuden piiriin. Toimeenpanijat pitävät TYP-toimintamallia työllistymisen edellytysten vahvistamiseen sopivana silloin, kun asiakas on lähtökohtaisesti työkykyinen.

Työ- ja elinkeinoministeriö tuo esille, että tarkastusraportissa esitetty tosiasiallisesti työkyvyttömien käsite ei vastaa nykyistä käsitystä osatyökykyisten työkyvyn tukemisesta ja työhön osallistumisen edistämisestä. Tavoitteena oleva työllisyysasteen nostaminen edellyttää viranomaisilta myös alentuneen työkyvyn omaavien työllistymisen tukemista. On kuitenkin mahdollista, että annetuissa vastauksissa tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö on tosiasiallisesti työkyvyn suhteen niin vaikeassa tilanteessa, että hänen pääsyään tai paluutaan työmarkkinoille ei ole mahdollista tukea julkisilla työvoimapalveluilla tai monialaisella palvelulla.

Suositus 4: [Ministeriöiden] **tulisi yhteistyössä huolehtia siitä, että vaikeasti työllistyvät ohjataan tarvitsemiinsa sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja työvoimapalveluihin”**

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että säädöstasolla asia on varsin selkeä. Yleislakien yhteistyövelvoitteiden lisäksi on erityislainsäädäntöä kuten TYM-laki ja laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001), joissa säädetään yhteistyöstä ja palveluista, joihin asiakas tulee ohjata. Ministeriöillä ei kuitenkaan ole suoraa ohjausroolia kuntiin, hyvinvointialueisiin tai Kelaan. Ministeriöiden ohjaus on luonteeltaan suosituksia ja informaatio-ohjausta sekä esimerkiksi kehittämisohjelmien käynnistämistä ja toteuttamista.

Jatkossa KEHA-keskuksella on lakisääteinen tehtävä tarjota oikeudellista neuvontaa työvoimaviranomaiselle. KEHA-keskukseen sijoittuva monialaisten palveluiden kehittämisen tuki mahdollistaa yhteiskehittämisen toimijoille. KEHA-keskus myös ylläpitää uutta Tuuttipalvelua, joka tarjoaa kaikille toimijoille mm. tietopankin ja yhteistyöalustan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on laatinut ohjeistuksen työttömien terveystarkastuksista, mikä konkretisoi ohjausta yhden tärkeän osa-alueen osalta. KEHA-keskuksen ja THL:n yhteistyö ohjeistuksessa, koulutuksessa ja neuvonnassa on mahdollista.

TE24 Sote-yhdyspinnat –työryhmä laati kansalliset suositukset alueille työvoimapalvelujen ja sote-palvelujen yhdyspintojen rakentamiseksi. Työryhmässä on ministeriöiden ja keskushallinnon lisäksi laaja edustus alueiden toimijoita (kunnat, hyvinvointialueet, TE-hallinto vuoden 2024 loppuun, asiantuntijatahot). Suositukset julkistettiin huhtikuussa 2024 ja työryhmä seuraa toimeenpanoa. Tarvittaessa suosituksia voidaan täydentää. Työryhmän toimikausi kestää toukokuuhun 2025.

Tulosperustaiset toimintamallit vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämisessä (Työ- ja KotoSIB)

Valtion tarkastusviraston raportissa tarkasteltiin kahta työ- ja elinkeinoministeriön tilaamaa tulosperustaista hankintaa. Hankkeet olivat Työllistymisen edistäminen -hanke (Työ-SIB) ja Maahanmuuttajien nopea työllistyminen ja kotoutuminen -kokeilu (Koto-SIB).

Raportissa todettiin, että "SIB-hankkeet ovat aikaa vieviä ja työläitä prosesseja, mutta niillä on edellytykset edistää vaikeasti työllistyvien työllistymistä. SIB-hankkeiden suunnittelu ja seuranta edellyttävät kehittämistoimia, jotta tulosmittarit ja -palkkiot palvelisivat paremmin keskeisiä toimijoita. Sopimusta tehtäessä vaaditaan ymmärrystä rekisteripohjaisen tiedon hyödyntämisestä ja tulospalkkion määräytymisperusteista sekä valmiuksia tulkita tuloksia. Rekisteripohjaisia aineistoja olisi syytä analysoida jo ennen sopimuksen tekemistä, ja lisäksi tulisi vahvistaa keskeisten toimijoiden kykyä tehdä näitä analyysejä. SIB-mallissa hallinnollista taakkaa eri osapuolille saattaa muodostua monimutkaisesta tulospalkkion laskennasta. Tulosten arvioinnissa ja tulospalkkioiden määrittelemisessä käytettäviä tulosmittareita on mahdollista vielä jatkokehittää. Raportin mukaan jatkossa työllistymistavoitteisiin perustuvien tulosmittareiden ohella tulisi mahdollisuuksien mukaan huomioida myös niin sanotut pehmeät vaikutukset eli hankkeiden myönteiset vaikutukset vaikeasti työllistyvien työ- ja toimintakykyyn." Vaikutukset työ- ja toimintakykyyn nostettiin omaksi suosituksekseen (suositus 3).

Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksessa eduskunnalle (VTV vuosikertomus 2024) todetaan puolestaan, että "periaatteessa SIB-mallilla olisi edellytyksiä edistää vaikeasti työllistyvien työllistymistä, mutta erityisesti asiakasohjaus, palkkioiden määräytymisperusteet, palveluiden laatukriteerit sekä vaikuttavuuden arviointi ja hallinnollisen taakan vähentäminen edellyttävät vielä kehittämistä. SIB-mallien ja kokeilujen arviointien keskeneräisyyden vuoksi tarkastuksessa ei voitu tehdä johtopäätöksiä SIB-mallien työllistymistä edistävistä vaikutuksista."

KotoSIB:n osalta on valmistunut vaikutusten arviointi, jonka mukaan Koto-SIB paransi merkittävästi osallistujien työmarkkinatulemia, lisäsi heidän maksamiaan veroja ja vähensi heidän saamiaan tulonsiirtoja. Koeryhmään arvottujen maahanmuuttajien työtulot satunnaistamista seuraavien kolmen vuoden aikana olivat keskimäärin 4 500 euroa (18 %) korkeammat kuin verrokkiryhmässä. Samana ajanjaksona koeryhmän jäsenet maksoivat keskimäärin 1 330 euroa enemmän veroja ja vastaanottivat 1 340 euroa vähemmän tulonsiirtoja kuin verrokkiryhmän jäsenet. Koto-SIB -ohjelma tuotti kolmen vuoden aikana keskimäärin 2 670 euron (12 %) säästön julkiselle sektorille jokaista kokeiluun arvottua maahanmuuttajaa kohti. Keskeiset keinot madaltaa työllistymisen esteitä olivat yksilölliseen palveluun panostaminen, kielitaidon kehittäminen sekä työnantajan ja asiakkaan kohtaamisten mahdollistaminen. Kielen oppimisen kannalta tärkeänä pidettiin kielen oppimista työpaikalla ja kielen oppimisen tukemista.

TyöSIB:n osalta arviointia ei ole tehty, vaan se toteutetaan hankekauden päättymisen ja viimeisen aineistokeruun jälkeen arviolta vuonna 2026.

Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan SIB-mallien arvioinnissa tavoitettiin hyvin sekä hankkeiden potentiaali kohderyhmien työllistämisessä että relevantit toteuttamiseen liittyvät haasteet. Lisäksi raportissa tuotiin esiin SIB-hankkeiden suunnitteluun, seurantaan ja mittareiden kehittämiseen sekä toimijoiden kyvykkyyksien vahvistamiseen liittyviä kehittämishuomioita.

Raportissa ei kuitenkaan juurikaan käsitelty meneillään olevaa TE-palvelut 2024 –uudistusta ja sen vaikutusta SIB:n kaltaisiin palveluhankintoihin ja kehittämismahdollisuuksiin. Kun työvoimapalvelut siirtyvät kuntien järjestämisvastuulle 1.1.2025 alkaen, se tarkoittaa, että kunnat vastaavat palveluiden järjestämisestä, suunnittelusta ja hankinnasta eikä valtio ole enää palveluhankintoja tekevä taho. Tämä koskee myös SIB-tyyppisiä tulosperustaisia hankintoja.

Järjestämisvastuun siirtymisen takia tulosperustaisiin hankkeisiin liittyviä kehittämistoimia tai hankintoja ei ole tällä hetkellä suunnitteilla valtion taholta. Jatkossa kunnat voivat kuitenkin halutessaan jatkaa hankintoja ja/tai niiden kehittämistyötä osana työvoimapalvelujen järjestämistä. Tällä hetkellä on tiedossa, että kunnat ovat harkinneet ja osin jo lähteneet valmistelemaan yksin tai kumppanien kanssa uusia SIB-tyyppisiä hankintoja. KotoSIB–kokeilusta laadittu vaikuttavuuden arviointi, sekä aikanaan työ- ja elinkeinoministeriön toimesta TyöSIB-hankkeesta laadittava selvitys tukevat kuntia hankintojen suunnittelussa.

Työ- ja elinkeinoministeriö pitää kannatettavana, että jatkossa kunnat hyödyntävät tarpeen mukaan tulosperustaisia hankintoja vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämisessä ja kiinnittävät huomiota VTV:n raportin esiin tuomiin kehittämiskohtiin palvelujen hankintojen yhteydessä.

Toimenpiteet, joita tarkastuskertomuksen valmistumisen jälkeen on mahdollisesti tehty vaikeasti työllistyvien työvoimapalveluihin sekä arvio näiden toimenpiteiden vaikutuksista.

Työvoimapalveluihin ei ole kohdistettu erityisiä toimenpiteitä tarkastuskertomuksen valmistumisen jälkeen. Työ- ja elinkeinoministeriö on keskittynyt työvoimapalvelujen järjestämisvastuun siirron edellyttämään valmisteluun yhdessä keskeisten toimijoiden kanssa, mikä sisältää myös lainsäädännön muutoshankkeita. Alla luetellaan meneillään olevia hankkeita vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämiseksi (ei kattava listaus).
Syksyllä 2023 työ- ja elinkeinoministeriö asetti Työvoimapalveluiden kehittäminen -työryhmän valmistelemaan hallitusohjelman työvoimapalveluiden uudistamis- ja kehittämistoimenpiteitä. Työryhmän toimikausi alkoi 02.10.2023 ja päättyy 31.3.2027. Työryhmä osallistuu mm. aiemmin mainitun hallituksen esityksen valmisteluun, työ on meneillään.

Työministeri Satonen asetti keväällä 2024 työryhmän, jonka tehtävänä on laatia toimintaohjelma vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien ryhmien työelämään osallistumisen lisäämiseksi. Työryhmän toimikausi jatkuu hallituskauden loppuun saakka. Työryhmässä ovat edustettuina työmarkkinajärjestöt sekä keskeiset vaikeasti työllistyvien henkilöiden etujärjestöt ja säätiöt, muut ministeriöt ja työvoimahallinto. Työ on meneillään.

(Väistyvä) valtakunnallinen TYP-ohjausryhmä asetti tavoitteet TYP-verkostoille vuodelle 2024. Tavoitteena on, että jokaisella TYP-asiakkaalla on tuore ajantasainen monialainen työllistymissuunnitelma, minkä lisäksi asiakkuuden päättymissyitä seurataan. TYP-toimintamallin viimeisen vuoden tavoitteilla on tarkoitus myös tukea TYP-toimijoita valmistautumaan TYM-lain toimeenpanoon.

KEHA-keskus on toteuttanut kaksi yhteiskehittämishanketta nykyisille TYP-toimijoille. Hankkeissa kehittämiskohteina on ollut monialainen palvelutarve ja sen tunnistaminen sekä asiakkuuden alkaminen ja päättyminen. Työ- ja elinkeinoministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat osallistunut hankkeeseen. Vuoden 2025 alusta KEHA-keskukselle kuuluu lakisääteisenä tehtävänä monialaisten palveluiden kehittämisen tuki.

TE-palveluiden järjestämisvastuun siirto kunnille vuoden 2025 alusta: Mitä vaikutuksia siirrolla on vaikeasti työllistyvien työvoimapalveluihin ja miten yhteistyö ja palveluiden toimivuus eri osapuolten kesken on varmistettu.

TE-palvelujen järjestämisvastuun siirron seurauksena Suomeen muodostuu 45 uutta työvoimaviranomaista. Järjestämisvastuun siirtyminen kuntasektorille lisää entisestään toimijoiden itsenäisyyttä (mukaan lukien muutos rahoituksen ohjaamisessa).

Julkisten työvoimapalveluiden yleinen ohjaus, kehittäminen ja valvonta kuuluvat työ- ja elinkeinoministeriölle. Ministeriö vastaa edelleen lainsäädännön valmistelusta mutta pääosin muu ohjaus on vuodesta 2025 alkaen informaatio-ohjausta ja suosituksia. Myös sosiaali- ja terveysministeriön hyvinvointialueille tarjoama ohjaus on samansuuntaista.

Keskeisessä roolissa on työllisyyden edistämisen valtakunnallinen neuvottelukunta, jonka tehtävänä on tukea työ- ja elinkeinoministeriötä työllisyyden edistämisen ohjaamisessa, seurata ja ennakoida palvelujärjestelmän toimivuutta ja käsitellä työllisyyden edistämistä koskevia kehittämistarpeita. Neuvottelukunta antaa hallituskausittain valtioneuvostolle selvityksen palvelujärjestelmän tilasta. Selvityksessä esitetään arvio palvelujärjestelmän toimivuudesta ja palvelujen järjestämisen edellytysten toteutumisesta, mukaan lukien rahoitusjärjestelmän toimivuus ja järjestämisvastuun kriteerien tarkoituksenmukaisuus. Neuvottelukunta voi myös tehdä esityksiä lainsäädäntö- ja muista muutoksista.

Neuvottelukunnalle on asetettava myös jaostoja, joista yksi on yhdyspintajaosto. Tälle jaostolle kuuluisi mm. TYM-lain mukaisen yhteistoimintamallin ja nuorten monialaisen yhteispalvelun toimeenpanon tukeen liittyviä tehtäviä. Neuvottelukunnan ja sen jaostojen asettaminen on meneillään.

Osana työvoimapalvelujen järjestämislain (380/2023) toimeenpanoa työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee yhdessä muiden toimijoiden kanssa työllisyyden edistämisen valtakunnallisia tavoitteita. Valtioneuvosto vahvistaa tavoitteet hallituskausittain. Yhdeksi tavoitteeksi vuosille 2025–2027 on tarkoitus esittää matalan työllisyysasteen työnhakijoiden palveluihin panostaminen.

Osana TE-palvelut 2024 –uudistusta tulee 1.1.2025 voimaan laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä (381/2023, TYM-laki). Laissa säädetään työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen ja Kelan velvollisuudesta sovittaa yhteen työttömän tarvitsemat työvoimapalvelut, sosiaalipalvelut, terveyspalvelut sekä tarvittaessa Kelan kuntoutuspalvelut työllistymistä edistäväksi kokonaisuudeksi (ns. monialaisen tuen yhteistoimintamalli). Lisäksi kokonaisuuteen voidaan yhdistää muita työttömän työllistymisen edistämiseksi tarpeellisia palveluja. Toimintamalli ja yhteen sovitettavat palvelut ovat vastaavat kuin tarkastuksen kohteena ollut TYP-toimintamalli.

Uuden lain keskeisin muutos on, että työttömyyden kestoon perustuvat asiakkuuskriteerit poistuvat ja työttömän monialaisen tuen palvelutarve on ainoa kriteeri ohjata monialaisen yhteistoimintamallin piiriin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että asiakkaan työllistymisen haasteisiin voidaan vastata nykyistä varhaisemmassa vaiheessa. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää todennäköisenä, että nopealla puuttumisella ja varhain käynnistyvällä tuella asiakkuuksien kestot lyhenevät ja palveluprosessin vaikuttavuus paranee. Voimaan tuleva lakimuutos vastaa osaltaan myös VTV:n antamaa suositusta 1 resurssien paremmasta kohdentamisesta asiakkaiden palvelutarpeen mukaan.

Ohjaus yhteistoimintamallin tapahtuu pääsääntöisesti työvoimaviranomaisen kautta, mikä on tähänkin asti ollut päätulokanava. Työvoimaviranomainen tapaa työttömän työnhakukeskusteluissa vähintään kolmen kuukauden välein työttömyyden pitkittyessä ja koska jokaisessa keskustelussa arvioidaan myös työttömän palvelujen tarve, ohjaus yhteistoimintamallin piiriin jäntevöityy.

Monialaisen tuen yhteistoimintamallin organisointi rakentuu samalle pohjalle kuin voimassa olevassa TYP-laissa. Kyseessä on työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueen ja Kelan lakisääteinen verkosto, jonka paikallinen organisointi perustuu johtoryhmään (TYM-johtoryhmä) ja viranomaisten yhdessä laatimaan yhteistyösopimukseen. TYM-lain mukaan jokaisen hyvinvointialueen toimialueella on oltava vähintään yksi monialaisen tuen johtoryhmä. Neuvottelut johtoryhmien määrästä ovat vielä kesken, mutta saatujen tietojen

perusteella niitä olisi muodostumassa 35–38. Kun hyvinvointialueita on 21 + Helsingin kaupunki ja työvoimaviranomaisia 45, joidenkin hyvinvointialueiden toimialueelle on muodostumassa useampi TYM-johtoryhmä. Toisaalta joillakin alueille useampi työvoimaviranomainen on samassa TYM-johtoryhmässä ja tällöin hyvinvointialueen toimialueelle syntyisi vain yksi TYM-johtoryhmä. Nykyisiä TYP-johtoryhmiä on 15:n TE-toimiston toimialueella 31. Johtoryhmät asetetaan tammikuussa 2025.

Yhteistyösopimuksessa TYM-lakia toimeenpanevat viranomaiset sopivat yhteistoimintamallin toteuttamisesta ja resursoinnista. Yhteistyösopimuksen valmistelu on meneillään alueilla. Tiedossa on, että yhdyspintojen rakentamisen suosituksia on alueilla hyödynnetty yhteistyösopimuksen valmistelussa. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää myös tärkeänä, että toimeenpanoa suunnitellessa arvioitaisiin toimintatapoja vastata asiakkaiden palvelutarpeisiin. Esimerkiksi työllisyyden kuntakokeiluissa kehitettyjä malleja on mahdollista jatkaa osana työvoimaviranomaisen työkäytäntöjä.

Työ- ja elinkeinoministeriö ei enää jatkossa aseta valtakunnallista ohjausryhmää monialaisen tuen ohjausta varten. Valtakunnallisten tavoitteiden asettaminen, seuranta ja toimeenpanon arviointi toteutuvat työllisyyden edistämisen neuvottelukunnan ja sen jaostojen työnä. Kunnille työvoimaviranomaisina ja muille organisaatioille voidaan laatia suosituksia, minkä lisäksi lakien toimeenpanon tukemiseksi voidaan järjestää perehdytystä ja koulutusta, mikä kuuluu KEHA-keskuksen vastuulle.

Lakia elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskuksista (897/2007) täydennettiin kesällä 2024 säätämällä KEHA-keskuksen tehtäväksi antaa työvoimaviranomaisille oikeudellista neuvontaa myös työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain (381/2023, TYM-laki) toimeenpanossa. Oikeudellinen neuvontaan kuuluu myös soveltamisohjeiden laatiminen silloin kun sellaisia tarpeelliseksi arvioidaan. Lakimuutos tulee voimaan 1.1.2025.

Monialaisen tuen yhteistoimintamallin asiakkuuksien seuranta ja raportointi siirtyvät vuoden 2025 aikana osaksi työvoimaviranomaisen asiakastietojärjestelmää (A-TMT). Yhteistoimintamallin asiakkaista muodostuu järjestelmään oma tietovaranto. Hyvinvointialueille ja Kelalle annetaan käyttöoikeudet. Moderni tietojärjestelmä mahdollistaa ajantasaisten tietojen ylläpitämisen ja nykyistä paremman seurannan.

Työvoimaviranomaiselle säädettyjen tehtävien ja julkisten työvoimapalveluiden lainmukaisuutta valvoo aluehallintovirasto. Tehtävä on uusi.